

İŞÇİ SINIFININ ÖRGÜTLÜLÜĞÜ VE SENDİKALAŞMA DÜZEYİ

26 Mayıs 2022

Yıldırım Koç

İşçi sınıfının çeşitli örgütlenme biçimleri vardır. Günümüzde en yaygın örgütlenme aracı, sendikalardır. Ancak siyasal partiler, dernekler, vakıflar, sandıklar, tüketim kooperatifleri de farklı örgütlenmelerdir. Ataması Yapılmayan Öğretmenler gibi resmiyet kazanmamış platformlar da vardır. 1993 yılında oluşturulan Çalışanların Ortak Sesi Demokrasi Platformu ve 1999 yılında oluşturulan Emek Platformu da tüzel kişilik kazanmamış örgütlenmelerdir. Ayrıca sürekliliği olan her işyerinde farkında olunmayan bir iç örgütlenme söz konusudur. Bu işyerlerinde sözü dinlenen işçi önderleri vardır veya hayat zorladığında hemen bu yapı oluşur. 2015 yılında Bursa'da Türk Metal'e tepki biçiminde gelişen ve diğer bazı illere de yaygınlaşan büyük eylemler, işyerlerindeki önder işçilerce yönetildi veya önder işçilerini yarattı.

Türkiye'de işçi sendikalarına üye olan kişilerin sayıları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yayımlanmaktadır. Bu veriler, çeşitli nedenlerle, biraz abartılıdır. Sendika aidatı ödeyen ve toplu iş sözleşmesinden yararlanan işçi sayısı, belirtilen rakamların yaklaşık yüzde 60'ı kadardır.

2022 yılı Ocak ayı istatistiklerine göre, işçi sendikaları konfederasyonları içinde en fazla üyeyi temsil eden örgüt, 1.213.439 kişiyle Türk-İş'tir. Onu, 727.187 üyeyle Hak-İş ve 212.593 üyeyle DİSK izlemektedir.

Türkiye'de bu üç örgüt dışında adları bile pek duyulmayan 4 işçi sendikaları konfederasyonu daha vardır: TÜM-İŞ (Tüm İşçi Sendikaları Konfederasyonu, 997 işçi); ÜLKEM-İŞ (Ülkem İşçi Sendikaları Konfederasyonu, 4337 işçi); ANADOLU-İŞ (Anadolu İşçi Sendikaları Konfederasyonu, 1017 işçi); YENİDEN MİSK (Yeniden Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu, 230 işçi).

29.855 işçi de herhangi bir konfederasyonu üye olmayan sendikalarda örgütlüdür. Böylece Türkiye'de resmi verilere göre sendika üyesi sayısı 2.189.645'tir. Ancak gerçek örgütlülük bu rakamın yaklaşık yüzde 60'ıdır.

Türkiye'de işçiler arasında sendikalaşma oranının düşüklüğünün çeşitli nedenleri vardır.

İşverenler, özellikle ekonomik krizin derinleştiği koşullarda, işçileri sendikasızlaştırmak için çeşitli yol ve yöntemler kullanmaktadır. Önder işçilerin işten çıkarılması, mevzuattaki bazı incelikler kullanılarak toplu sözleşme yetki sürecinin yıllarca sürdürülmesi, bazı işçilerin satın alınması, sendika üyeliğinin e-devlet üzerinden yapıldığı koşullarda işçilerin şifrelerinin alınıp sendika üyeliklerinin izlenmesi gibi baskı yolları vardır.

Mevzuatımızda sendikalaşma hakkının kullanılmasının engellenmesinin yaptırımları olmakla birlikte, ispat hakkının işçide olması, bu hakkı fiilen kısıtlamaktadır. Ayrıca yargılama sürecinin yüksek maliyeti ve uzun süresi de bu hakkın kullanılmasını iyice zorlaştırmaktadır.

Bazı işkollarında sendika üyelerinin aldığı hakların en azından bir bölümünün sendikasız işçilere de işverenler tarafından uygulanması, sendikalaşma eğilimini zayıflatmaktadır.

Bazı sendikalarda yaşanan israf ve yolsuzluklar günümüzde sosyal medya aracılığıyla hızla duyulmakta ve yayılmaktadır. Birçok işçi, bazı sendikacıların bu uygulamalarına tepki olarak, sendika üyeliğinden uzaklaşmaktadır.

Birçok sendikanın mevcut üyelerini ve potansiyel üyelerini temel işçi hakları ve sendikacılık konusunda eğitmekten kaçınması da sendikalaşma eğilimini zayıflatmaktadır.

Kamu çalışanları sendikacılık hareketi ise birçok açıdan işçi sendikacılığından farklıdır.

Kamu çalışanları sendikalarının üye sayılarına ilişkin veriler, işyerlerinde ilgili sendikaların temsilcileriyle yapılan toplantılarda varılan mutabakatlar temel alındığı için, güvenilirdir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 2021 yılı için yayımlanan istatistiklere göre, en fazla kamu çalışanını temsil eden örgüt, siyasal iktidara çok yakın olan Memur-Sen'dir (1.004.152 üye). Onu, Milliyetçi Hareket Partisi'ne yakın duran Türkiye Kamu-Sen izlemektedir (430.183 üye). Bazı sol gruplar ve Kürt milliyetçilerinin ağırlıkta olduğu KESK ise 132.225 üyeyi temsil etmektedir.

Bu üç konfederasyondan ayrılan bazı sendikaların oluşturduğu konfederasyonların en önemlisi, CHP'ye yakın bir çizgi izleyen Birleşik Kamu-İş'tir (68.600 üye)

Bu konfederasyonların dışında şu örgütler faaliyet göstermektedir: BASK (Bağımsız Kamu Görevlileri Sendikaları Konfederasyonu, 4.399 üye); ÇALIŞAN-SEN (Çalışanlar Birliği Sendikalar Konfederasyonu, 5.472 üye); HAK-SEN (Kamu Çalışanları Hak Sendikaları Konfederasyonu, 3.446 üye); TÜM MEMUR-SEN (Tüm Memur Sendikaları Konfederasyonu, 7.547 üye); ANADOLU-SEN (Anadolu Eksen Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu, 772 üye); ŞEHİT-GAZİ-SEN KONFEDERASYONU (Gazi, Gazi ve Şehit Yakınları ile Tüm Vatansever Kamu Görevlileri Sendikaları Konfederasyonu, 2.455 üye); MİL-SEN KONFEDERASYONU (Manevi, İlkeli ve Liyakatli Sendikalar Konfederasyonu, 3.013 üye); YURT-SEN KONFEDERASYONU (Yurt Sendikaları Konfederasyonu, 1.901 üye)

Bağımsız kamu çalışanları sendikalarına üye olan kişilerin toplam sayısı da 54.819'dur.

Bu verilere göre, 1.718.984 memur ve sözleşmeli personel kamu çalışanı sendikalarına üyedir.

Sendikacılık hareketinde ilginç bir gelişme de, Fethullahçı casusluk ve terör örgütünün unsurlarının kurduğu ve 15 Temmuz 2016 ayaklanma girişiminden sonra kapatılan işçi ve kamu çalışanları sendikaları ve üst örgütleridir. Aksiyon-İş, işçi sendikaların üst örgütüydü. Cihan-Sen ise kamu çalışanları sendikalarını bünyesinde barındırıyordu. Ayrıca, Mülâyemet Çalışanlar Konfederasyonu (MÜLKON), bağlı federasyonlar ve derneklerle, çok sayıda işçi ve memuru örgütlemişti. Bu örgüt ve bağlı yapılar da kapatıldı.